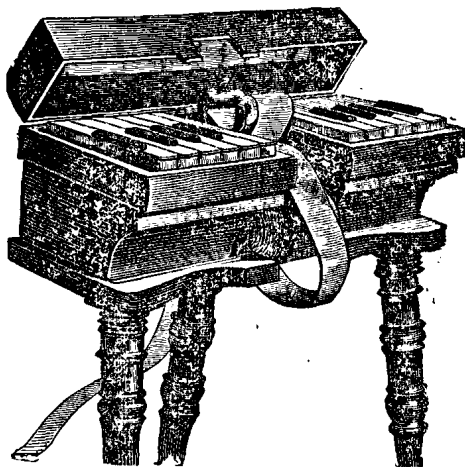

ՋՍՅՆԱԿԱՆ ՀՍՄԱՌՈՏԱԳԻՐ ՄԻՔԷԼՈՅ

Միքէլայի ձայնական—համառօտա-
գրութեան գրութիւնը հիմնուած է այն,
պիսի կերպով մը՝ որ ամենայն լեզու
կրնայ համառօտագրուիլ, և որ և իցէ
խօսք և ձայն կրնայ վանկից վերածուիլ:
Արդ թէ որ գործուով մը կարելի ըլլայ
վանկ մը գրել այնպիսի արագութեամբ
ինչպէս որ կ'արտասանուի, խնդիրը
կը լուծուի: Յիշաւի Միքէլայ գործին
ստոր լուծումը կուտայ, որ 'ի գործ կը
գրուի արուեստաւորին մատանց տակ

քսան նշաններ դնելով, որոնք հազար ու
մէկ կերպով կրնան գործել կամ առան-
ձին առանձին տունուած և կամ բա-
ղադրուած: Ամեն վանկ, զոր մարդս
կը հնչէ, համառօտագրչէն զանազան
տարբեր նօղերով բաղադրուած ներ-
դաշնակութեան մը կը վերածուի, և
այս թիւս կը փոփոխի երկուքէն մինչև
տասն քանի մը վանկից համար, և մէկի
մը կը վերածուի, երբ վանկը մէկ հրնչ-
մամբ միայն ըլլայ, այսինքն մէկ ձայնա-

Միքէլայ գործին:

ւորով: Փոխանակ տառականին, որ հին
գրութեանց մէկ կը գործածուէր, այս
վանկական դասակարգութեամբս, ա-
մենարագ է Միքէլայ գործին, և դեռ
աւելի կ'երագի երբ գործաւորին ձեռ-
քերը չարտուղին երբեք և միշտ ըստե-
ղանց վրայ գտնուին որովք կը գործէ:

Միքէլայ գործին երկու կարգ ստեղ-

նարանէ կը կազմուի, իւրաքանչիւրն
տասն ստեղամբ, որը մատից ճնշմամ-
բ կը խոնարհին դաշնակին ստեղանց
նման խոնարհելովիւն տառից դրոշմնե-
րը կը բարձրացնեն և կը տպեն դրանի
մը վրայ փաթութեամբ թղթի վրայ նշա-
նաց ձևերը:

Հեղինակս յաղողեցաւ իր ձայնական—

համառոտագրող գործւոյն, ամենադիւրին կիրառութեան համար դաշնակի ձև տալու: Արուեստաւորն իրեն տասն մատերով կարենալով խոնարհեցնել միանգամայն տասն սանդուղքը և կամ զորոյմէլ տասն նշանները, պէտք է անտարակոյս կերպով քան զհամառոտագրչին արտադրութիւնը գերազանցել, որուն ձեռքը մէկ նշանէ միւս նշանը կը դրոյմէ: Բայ աստի՛ այս գործովս անսխիտան գրութեան դժուարութիւնը կը վերնան, վասն զի այն նշանները թղթի վրայ որոյ և բացայայտ կերպով իրենց հետքը կը դրոյմեն:

Օրիորդն կիլիոյ, Գաղղիոյ երեսփոխանաց խորհրդարանին մէջ ներկայացուած այս գործւոյս փորձին միջոց, որու ինքնին կատարողն էր, առանց դժուարութեան արտադրեց կարդացուած խօսքին մաս մը, և մի և նոյն ժամանակ կրցաւ նշանակել նաև կեղծեալ ընդհատողքի շարքի շարքը, նմանցընելու համար որչափ որ կարելի էր, խորհրդարանի նստի մը մէջ հանդիպած խօսակցութեւն (Օրիորդն կիլիոյ, որչափ որ կ'ըսուի թէ գաղղիերէն չէր հասկնար, բայց սակայն ամենայն հաւատարմութեամբ արտայայտեց լսած ձայները, և յետ արտայայտութեան կրցաւ ընթեռնուլ խօսքը, աչքէ անցընելով նշանքը որոց միտքը կը թարգմանէր: Փորձը շատ աւելի հաւաստեցաւ երբ օրիորդն կիլիոյ իտալերէն խօսքին մաս մը կը թարգմանէր. վասն զի իր յիշողութեւն և հասկացողութեամբ կրցաւ իմաստները լրացընել և կէտերով մէկմէկէ

բաժնել. մինչդեռ գաղղիերէնի թարգմանութեանը վրայ չէր կրնար ընել: Այսու հանգերձ թարգմանութիւնն ըստ բաւականի հաւատարիմ էր, բայց 'ի քանի մը ընթերցման պակասութիւն ներէն: Գործակիցն առանց հասկնալու գէշ կը կարդար, բառերէ նորօրինակ խօսքեր կը շինէր, տալով առաջին բառին վերջին վանկը՝ երկրորդին առաջին վանկին: Այս փորձս հաւաստեց ձայնից նկարին և կամ արտայայտութեան ճշգրտութիւնը, վասն զի կարգացողին իմացակաւութիւնը չէր կրնար ուղղել եթէ գործիքը պակասութիւն ունենար:

Մինք չենք գիտեր կ'ըսէ օրագիրը, ուսկից այս հատուածս կ'առնուէր, թէ Միքէլայ գործին խորհրդարանաց մէջ գործածական պիտի ըլլայ թէ ոչ, որովհետև որոշելէն առաջ, պէտք է ստուգել նախ թէ արդեօք կարելի է առ այս ըստ բաւականի յարմարաւոր գործաւորք և ընթերցողք գտնել: Պէտք է գիտնալ նաև թէ արդեօք կարելի է նշանաց ձեռագիր թարգմանութիւնը զանց ընել, և կամ թէ համառոտագրութեան ուղղակի տպագրութեան վերածել խօսակցութիւնը, մասնաւոր յաշողակ և վարժ շարողք գործածելով: Այս գիտութիւն մէջ ատենաբանը, որոնք իրենց խօսած ճառերը կ'ուզեն ունենալ, փոխանակ համառոտագրիչ արհեստաւորի ձեռաց թարգմանութեանը, իսկոյն տպագրուածն կ'ունենան:

Մեծ խնայողութիւն կ'ըլլայ ժամանակի թէ երեսփոխանաց և թէ պաշտօնական օրագրաց համար:

ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԱՍՏ

Քաղաքականացեալ աշխարհի բոլոր գիտնականքն այժմ ամենայն ջանքով գիւտի մը վրայ կը զբաղին, որ այժմեան դարուս այնչափ փառաց վրայ նոր պարծանք մի ևս կ'աւելցնէ:

Գիտութեան որ և իցէ ճիւղի մը մէջ,

չկային թերևս այնչափ խառնակութիւնք, անստուգութիւնք և մթութիւնք, ինչպէս կը գտնուին իմօրման և մարմնոց փտութեան երևութից մէջ: Այնթիւ տարբեր են թաղրութիւնք և ընդդիմամարտ վարդապետութիւնք մի